

معجزه درمان با گیاهان دارویی

تألیف: امیر رمزی

www.ketab.ir

انتشارات آهنگ فردا

تهران - ۱۳۹۴

سرشناسه: رمزی، امیر، ۱۳۵۸. عنوان و نام پدید آور: معجزه درمان با گیاهان دارویی / تألیف امیر رمزی. مشخصات نشر: تهران: آهنگ فردا، ۱۳۹۴. مشخصات ظاهری: ۳۷۹ ص. شابک: ۹-۶۲-۷۳۸۳-۶۰۰-۹۷۸. وضعیت فهرست نویسی: فیا. یادداشت: کتابنامه. موضوع: گیاهان دارویی. موضوع: داروهای گیاهی. موضوع: گیاهان دارویی - شناسایی. موضوع: پزشکی سنتی. رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ش ۹۲۶ ف/ AG۱۶۴ رده بندی دیویی: ۶۱۵/۳۲. شماره کتابشناسی: ۳۵۸۵۴۰۱

از حرات آهنگ فردا

میدان انقلاب، خیابان دانشگاه، کوچه رستمی، پلاک ۶

تلفن: ۶۶۹۵۲۳۱۵ - ۶۶۹۷۱۱۷

معجزه درمان با گیاهان دارویی

تألیف: امیر رمزی

ویراستار: نسرین هاشمی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴

شمارگان: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹-۶۲-۷۳۸۳-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

فهرست

۲۱	 نامه
۲۵	 علم، الادویه و تاریخچه‌ی تجویز گیاهان دارویی
۳۲	 تکامل توان دارو
۳۵	 مصرف گیاهان دارویی در درمان بیماری‌ها در گذشته و حال
۳۸	 جمع‌آوری و نگهداری گیاهان دارویی
۴۳	 احتیاط در مصرف داروهای گیاهی
۴۶	 فرآوری گیاهان دارویی
۵۱	 ریخت‌شناسی گیاهان
۵۵	 خواص فیزیکی داروها
۵۶	 ساختمان و خواص شیمیایی داروها
۶۱	 تانن‌ها
۶۲	 آفلاتوکسین و میکوتوکسین‌ها
۶۲	 اشکال دارویی
۶۲	 استعمال داخلی
۶۲	 گردها
۶۴	 محلول‌های آبی
۶۷	 محلول‌های الکلی
۶۹	 عصاره‌ها (Extract)
۷۰	 روغن‌ها (Oil)
۷۱	 استعمال خارجی

۷۲	پمادها (Ointment)
۷۳	خمیرها (Paste)
۷۳	مشمع‌ها (Plaster)
۷۳	ضمادها (Poultice)
۷۳	شیاف، اوول
۷۷	آنگوزه
۷۷	آویزش، اوشن
۷۸	ارغوان
۷۹	از ملک رابز
۷۹	ازگیل
۸۰	ازگیل ژاپنی
۸۱	اسپرک
۸۱	اسپیره
۸۱	استارون
۸۲	اسطوخودوس
۸۳	اسقرزه
۸۴	اسقولو قندریون
۸۵	اسفناج
۸۶	اسفیدار، کبوده، سپیدار
۸۷	اقونیتون، گرگ‌کش
۸۷	اکلیل کوهی
۸۸	اگیرترکی
۸۹	افستین
۹۰	اقاقیا

۹۱	اقطی
۹۲	اکالیپتوس
۹۳	آلو
۹۴	انار
۹۵	انجبار
۹۶	انحدان رومی
۹۶	انجیر
۹۸	انگور
۱۰۰	آهوماش ورد
۱۰۰	بابا آدم
۱۰۲	بادام
۱۰۳	بادام زمینی
۱۰۴	بابونه رومی
۱۰۵	بابونه صحرایی
۱۰۵	بابونه
۱۰۷	باقلا
۱۰۸	بادیان یا انیس ستاره‌ای
۱۰۹	بادرنجبویه
۱۱۱	بازهنگ
۱۱۲	بادمجان
۱۱۳	بذرالبنج
۱۱۴	برنجاسف
۱۱۵	برگ بو
۱۱۶	برگ نو
۱۱۶	برنج

۱۱۸	بسفایج
۱۱۸	بلوط
۱۲۰	بنفشه
۱۲۱	به لیمو
۱۲۲	بومادران
۱۲۳	بی تی راخ
۱۲۴	بید
۱۲۵	بیدنیاه مرغ
۱۲۶	برگ بلانا
۱۲۷	پای خری
۱۲۸	پای گرگ
۱۲۹	پای شیر
۱۳۰	پرسیاوشیان
۱۳۱	پروانش
۱۳۲	پنبه
۱۳۳	پلم، انگور کولی
۱۳۴	پنجه برگ
۱۳۵	پنجه برگ رونده
۱۳۵	پنجه عروس
۱۳۶	پنیرباد
۱۳۷	پنیرک
۱۳۷	پونه
۱۳۸	پیاز
۱۴۱	پیاز دشتی یا پیاز موش
۱۴۲	پیچ امین الدوله

۱۴۳	پیچ تلگرافی معمولی
۱۴۴	پیچک صحرائی
۱۴۴	تاتوره
۱۴۶	تاج‌الملک
۱۴۶	تاجریزی پیچ
۱۴۷	تاجریزی سیاه
۱۴۸	ترشک یا ترشینک
۱۵۰	تریاک یا خشخاش
۱۵۱	ترتیزک بی یا اواع اوتی
۱۵۲	ترخون
۱۵۳	تمشک
۱۵۴	توت سفید
۱۵۵	توت فونگی
۱۵۶	توتون یا تنباکو
۱۵۷	تمر هندی
۱۵۸	تمیس
۱۵۹	تنباکوی هندی
۱۵۹	تودری یا قدامه شهری
۱۶۱	توس
۱۶۲	توسکای قشلاقی
۱۶۲	تویا
۱۶۳	جعفری
۱۶۴	جعفری کوهی
۱۶۵	جنطیانا
۱۶۶	جوتیانا

۱۶۶	جو
۱۶۸	جو دو سر
۱۶۸	چای
۱۷۰	چایبر
۱۷۱	چنار
۱۷۱	چوبلمه
۱۷۲	چوب بینی یا جینسینگ
۱۷۳	چرخ یا درخت مسواک
۱۷۴	حنا
۱۷۵	حشیش یا شاه‌دانا
۱۷۶	حنظل یا هندوانه لاجه
۱۷۷	خارخاسک
۱۷۸	خارخر
۱۷۸	خار مقدس
۱۷۹	خاس
۱۸۰	خاکشیر
۱۸۱	ختمی
۱۸۳	خردل
۱۸۴	خرفه
۱۸۴	خرما-رطب
۱۸۶	خرمالو
۱۸۶	خرزهره
۱۸۷	خربق سفید
۱۸۸	خرنوب
۱۸۸	خلنگ یا علف جاروب

۱۸۹	خون خام
۱۹۰	خیار
۱۹۱	خیار خر
۱۹۲	خیری یا شب بوی خیری
۱۹۲	خزه ایسلندی
۱۹۳	دارچین
۱۹۴	رواش
۱۹۴	معداغان
۱۹۵	درخت والدوز
۱۹۶	درخت سرخ
۱۹۶	درخت نوئل نام
۱۹۷	درخت کافور
۱۹۸	درخت نارگیل
۱۹۹	درمنه
۱۹۹	دروزرا یا گیاه حشره خوار
۲۰۰	دم اسب
۲۰۱	ذرت
۲۰۲	رازک
۲۰۳	رازیانه
۲۰۵	رازیانه آبی
۲۰۵	راش
۲۰۶	روناس
۲۰۷	ریباس یا ریوندچینی
۲۰۸	ریحان
۲۰۹	رویینه

۲۱۰	زالزالک
۲۱۱	زبان گنجشک یاون
۲۱۲	زراوندگرد یا نخودالوند
۲۱۲	زردچوبه
۲۱۴	زرشگ
۲۱۵	زعفران
۲۱۶	زغال اسنه
۲۱۷	زلف بر
۲۱۸	زوفا
۲۱۹	زنجبیل
۲۲۰	زنبق
۲۲۱	زول
۲۲۱	زیتون
۲۲۳	زیرفون یا نمدار
۲۲۴	زیره سبز
۲۲۶	سایبان
۲۲۷	سأسافراس
۲۲۷	سپیستان
۲۲۸	سذاب
۲۲۹	سرخاب کولی
۲۳۰	سرخدار
۲۳۱	سرخس شاخ گوزنی
۲۳۱	سرخس ثر
۲۳۲	سرو
۲۳۳	سیس

۲۳۴	سگ زبان
۲۳۴	سماق
۲۳۵	سنا
۲۳۶	سنبل الطیب
۲۳۸	سنبل ختایی
۲۳۹	سنجد تلخ
۲۴۰	سورنجان یا گل حسرت
۲۴۰	سوزن چوپان
۲۴۱	سوسن
۲۴۲	سوسن
۲۴۲	سیاه توسه
۲۴۳	سیاه دانه یا سیاه تخم
۲۴۴	سیب
۲۴۵	سیب زمینی
۲۴۶	سیر
۲۴۸	شاییزک
۲۴۹	شاه بلوط هندی
۲۵۰	شاه پسند
۲۵۱	شاه تره
۲۵۲	شاه توت
۲۵۳	شاهی
۲۵۴	شیدر پاخرگوشی
۲۵۴	شیدر ترشک
۲۵۵	شیدر باتلاقی
۲۵۶	شفقت

۲۵۶	شقایق
۲۵۷	شمشاد
۲۵۸	شنگ
۲۵۹	شنبلیله
۲۶۰	شوکران
۲۶۱	شوید
۲۶۲	شیرآورد
۲۶۳	شیرین بیان
۲۶۴	صابونی
۲۶۵	طاووسی
۲۶۵	صنوبر
۲۶۶	صبر زرد
۲۶۸	عدس
۲۶۸	عروسک پشت پرده
۲۶۹	عشقه یا دار دوست
۲۷۰	علف چای - چای کوهی - گل راعی
۲۷۱	علف خر
۲۷۲	علف خرس
۲۷۳	علف قناری
۲۷۳	علف گربه
۲۷۵	علف قوش
۲۷۵	علف هفت بند
۲۷۶	عناب
۲۷۷	غار یقون
۲۷۸	غافث

۲۷۹	غافث
۲۸۰	فاشرا
۲۸۱	فرقیون
۲۸۱	فلفل قرمز و فلفل سبز
۲۸۳	فلفل سیاه
۲۸۳	فلوس، خیار شنبیر
۲۸۵	مدق
۲۸۶	نمره خون
۲۸۶	قمیش
۲۸۷	قهوه
۲۸۹	کاسنی
۲۹۰	کاج جنگلی
۲۹۱	کاکائو
۲۹۲	کاهو
۲۹۳	کبابه چینی
۲۹۴	کبر کور
۲۹۵	کنان یا پَرزک
۲۹۶	کثانی رایج
۲۹۷	کدو تنبل
۲۹۸	کرب
۲۹۹	کرچک
۳۰۰	کرفس
۳۰۱	کلما تیس
۳۰۲	کلم
۳۰۳	کمداریوس

۳۰۴	کنجد
۳۰۵	کندر
۳۰۶	کنگر فرنگی
۳۰۸	کوشادیا جوتیاننا
۳۰۹	کوله خاس
۳۰۹	کیسه کشیش
۳۱۰	گالش گورک
۳۱۱	گارس یا ذرت هندی
۳۱۲	گاوزبان
۳۱۳	گردو
۳۱۵	گزانبین
۳۱۶	گزنه
۳۱۷	گشنیز
۳۱۸	گل آفتاب گردان
۳۱۹	گل انگشتانه
۳۲۰	گل برف یا موگه
۳۲۱	گل توپی
۳۲۱	گلپر
۳۲۳	گلرنگ
۳۲۴	گل سرخ
۳۲۵	گل صد تومانی
۳۲۶	گل عینک یا گل خوش
۳۲۶	گل گندم
۳۲۷	گل گاوزبان
۳۲۸	گل ماهور اروپایی

۳۲۹	گل مغربی
۳۳۰	گل میمونی
۳۳۱	گل مینا
۳۳۲	گندنا گوهی
۳۳۲	گوجه فرنگی
۳۳۴	گوش موش
۳۳۵	گربه رازیانه کوهی
۳۳۵	گربه فراموشم مکن
۳۳۶	گونه‌ی کاسو ووشی
۳۳۷	گونه‌ی کازاک
۳۳۷	گونه‌ی گل قاصدک
۳۳۸	گیلاس
۳۳۹	لادن
۳۴۰	لاریکس
۳۴۱	لوییا
۳۴۲	لیمو ترش
۳۴۳	مارچوبه
۳۴۴	مازیون
۳۴۵	مامیران
۳۴۶	مای مرز
۳۴۷	مرزنجوش
۳۴۸	مرزنگوش یا آویشن کوهی
۳۴۹	مرزه
۳۵۰	مریم گلی
۳۵۱	مریم نخودی

۳۵۲	ممرز
۳۵۲	مُورد
۳۵۳	موز
۳۵۵	میخک
۳۵۶	مو، انگور
۳۵۷	نارنج
۳۵۹	نخود رنگی
۳۵۹	نا، حوا یا زنیان
۳۶۰	نراد
۳۶۱	نرگس
۳۶۲	نسترن یا گل عنبر
۳۶۳	نعناع
۳۶۵	نعناع چمنی
۳۶۵	نیلوفر آبی
۳۶۶	وانیل
۳۶۷	ونک
۳۶۸	هماملیس
۳۶۹	هل
۳۷۰	هلاله
۳۷۰	هلیله
۳۷۱	همیشگی
۳۷۲	همیشه بهار
۳۷۳	همیشه بهار کوهی
۳۷۴	هویج
۳۷۵	هندوانه

یونجه ۳۷۷

منابع و مآخذ ۳۷۸

مقدمه

در جهان هستی بنیان بدیهی نیاز به غذا و دارو است. بشر از زمانی که خود را شناخت ضرورت شناسایی کمی و کیفی غذا و دارو را درک کرد. در زمان‌های بسیار دور پس از آن که متخصصان و دانشمندان به مطالعه‌ی علمی و کشف ویژگی‌های درمانی گیاهان درازند مردم عادی تا حدودی به خواص و اثربخشی گیاهان پی برده بودند. آن‌ها به تدریج با قسمت‌های مفید گیاهان آشنا شده و طرز چیدن آن‌ها را فراگرفتند. این گونه به تدریج دانش و اطلاعات سینه به سینه و دهان به دهان به نسل‌های بعدی منتقل شده و به آن برخی حقایق بزرگ نمایی شد، بعضی از مسایل خیالی و خرافی در مورد اثاث گیاهان به آن اضافه گردید. هر چند هنوز هم هاله‌ای از ابهام در مورد خواص و دویی بعضی گیاهان و اثرات درمانی آن‌ها وجود دارد ولی تحقیقات علمی جدید بسیاری از این ابهام‌ها را بر طرف نموده است. امروزه همه‌ی گیاهان دارویی دارا نام علمی پذیرفته شده‌ای هستند و حتی بیشتر آن‌ها به شیوه‌ی علمی تجزیه و اجزاء و مواد شیمیایی موجود در آن‌ها به کمک متخصصین داروسازی شناسایی شده‌اند. توسعه‌ی شهرنشینی و افزایش بی‌رویه‌ی جمعیت، درآمد اندک حاصل از بخش کشاورزی و فعالیت‌های وابسته، باعث شد که شمار زیادی از مردم برای تامین نیازهای مادی خود به شهرها رو آورند، عدم دسترسی به منابع تغذیه‌ای سالم باعث بیماری‌ها و معضلات بهداشتی جامعه‌ی مدرن شد. گو این که پیشرفت‌های سریع علم داروسازی نتوانست همگام با این بیماری‌ها پیش برود، حتی دامنه‌ی

وسیع داروهای موجود نیز در اغلب موارد با میزان داروی مورد نیاز بسیار فاصله دارد. علی رغم تمام تمجیدهایی که از خواص و اثربخشی داروهای صنعتی صورت می‌گیرد که در خیلی از موارد این تمجیدها به حق بوده است اما همچنان با فهرستی از عوارض جانبی و موارد احتیاط این داروها مواجه بوده‌ایم که در بعضی از موارد باعث مشکلات عدیده‌ای برای بیماران شده است. در سال‌های اخیر توجه مخصوصی در بیشتر دنیا به داروهای گیاهی معطوف شده است. در نتیجه این رویکرد جدید، بسیاری از افراد دیرباور یا مردّد نسبت به اثربخشی فرآورده‌های دارویی رایج، اکنون در پی استفاده از درمان‌های جانشین به ویژه مصرف داروهای گیاهی‌اند... این علاقه و توجه مردم نسبت به کاربرد گیاهان و مشتقات اصلی از آنها سبب ایجاد تجارت پررونق گیاهان دارویی گردیده است. متأسفانه افراد زیاد با استفاده از اطلاعات ناچیز خود، با فروش گیاهان دارویی توسط افراد بی‌صلاحیت به بیمارانی که به امید بازیافتن سلامتی خود به آنها روی می‌آورند نه تنها سبب بهبودی بیمار نمی‌گردند بلکه سبب تشدید ناراحتی و خسارات مادی و معنوی جبران‌ناپذیری شده‌اند. از این رو وظیفه داروساز متعهد است که اطلاعات دقیق و صحیح درباره‌ی داروهای گیاهی و ترکیبات آنها و نحوه‌ی اثر و کاربرد آنها را در اختیار مردم قرار دهند تا به سلامت جامعه کمک شود.

گیاهان دارویی اگرچه برای سلامت انسان مورد استفاده قرار می‌گیرند ولی بعضی از فرآورده‌های گیاهی حاوی ترکیبات سرطان‌زا و مسموم می‌باشند. کاربرد خودسرانه چنین فرآورده‌هایی ممکن است سبب به تأخیر افتادن و طولانی‌تر شدن بیماری گردد. تجویز بی‌رویه و کنترل نشده داروهای گیاهی نامناسب و سمی همواره می‌تواند عوارضی ایجاد کند که تأثیر منفی آنها کمتر از تأثیر منفی داروهای شیمیایی و مصنوعی نیست. گیاه درمانی با استفاده از گیاهان دارویی خشک موجود در عطاری‌ها اغلب بی‌اثر بوده و هیچ‌گونه اثر درمانی ندارد، چراکه اغلب گیاهان دارویی خشک وارداتی هستند و تارسیدن به

دست بیمار نیازمند، مدت زمان زیادی از جمع‌آوری آنها گذشته است، روی این اصل خواص درمانی این گیاهان به شدت کاهش یافته و یا در اکثر موارد از بین رفته است. عدم اثربخشی گیاهان دارویی اغلب به علت مسن بودن گیاه مورد استفاده است. زیرا با گذشتن بعضی از گیاهان از سن خاصی اثرات درمانی و شفابخشی آنها از بین می‌رود، مانند خواص درمانی داروهای شیمیایی که پس از گذشتن تاریخ مصرف آنها از بین می‌روند. افزایش رویکرد امروزی به استفاده از داروهای گیاهی که زمانی به داروهای ساده معروف بودند محدود به این موارد نیست، روند مطالعه بر روی گیاهان دارویی به سرعت در همه جای دنیا رو به افزایش است. هر یک از این مؤسسه‌ای جدید تأسیس می‌شود که اهم فعالیت‌های آن شناسایی و کشف گیاهان دارویی ناشناخته است این مؤسسات برای تولید و عرضه داروهای جدید و تأیید شده از نظر علمی تلاش می‌کنند و هر روز به بهبود کیفی و کمی این گونه داروها کمک می‌نمایند تا از اثرات مثبت انواع مختلف این داروهای گیاهی بتوانند در درمان برخی از بیماری‌ها استفاده کنند. البته نباید تصور کرد که این فعالیت‌ها در جهت حذف داروهای مصنوعی است چرا که بعضی از بیماری‌ها با داروهای گیاهی درمان نمی‌شوند و فقط داروهای مصنوعی هستند که جوابگوی بیشتر درمان بیماری‌ها هستند. وضعیت مطلوب آنست که هر دو شاخه فعالیت‌های مؤثر و تحقیقات پیگیر را جهت بهبود وضع موجود و کشف ناشناخته‌ها، بی وقفه ادامه می‌دهند. تحقیقات سیستماتیک بر روی گونه‌های مختلف گیاهان هر روز بر دامنه‌ی تعداد بیماری‌هایی که توسط یکی از انواع گیاهان دارویی درمان می‌شود افزوده شده و می‌شود. گیاه درمانی بار دیگر اهمیت خود را در زمینه‌ی درمان بیماری‌ها و شفابخشی باز می‌یابد. امیدواریم که با کمک متخصصین و دانش‌پژوهان عقاید اغراق‌آمیز و خرافاتی گذشته از ذهن مردم خارج شود. تلاش بی‌وقفه پیش‌کسوتان و اساتید رشته فارماکونوزی در تألیف و مقالات متعدد، شناسایی گیاهان دارویی به روش علمی، تجزیه‌ی گیاهان از نظر شناخت مواد شیمیایی آنها و تدریس در مراکز

علمی و راهاندازی کارخانجات تولید داروهای گیاهی فرموله شده در سراسر جهان به خصوص ایران قابل تقدیر است. کتاب حاضر که به نظر علاقه‌مندان به این رشته می‌رسد چکیده‌ای از آخرین اطلاعات در مورد گیاهان دارویی است که با نظام نوین دارویی کشور هماهنگ می‌باشد. در فصلی از کتاب آشنایی با تکامل صنعت دارو و چگونگی پیشرفت این علم در جهان همراه با گوشه‌ی کوچکی از تاریخ بیان شده، پس برای آشنایی خوانندگان طرز فرآوری و ترکیبات شیمیایی و نحوه‌ی مصرف داروهای گیاهی توضیحات کوتاه داده شده است. در فصلی دیگر داروهای گیاهی مورد تأیید وزارت بهداشت و درمان که در داروخانه موجود است معرفی شده و در ضمن چون هر گیاه در مجامع علمی و دانشگاهی دارای اسم علمی است ما سعی نموده‌ایم اسم علمی و خانواده‌ی (تیره) گیاه را مطابق اسم رایج ایرانی آن قرار دهیم. این کتاب مجموعه‌ای از ۳۲۳ گیاه دارویی است که در بیشتر نقاط جهان مورد استفاده می‌باشد. مطالب این کتاب سعی شده که به زبان ساده نوشته شود تا قابل استفاده برای اکثر افراد جامعه، به خصوص آنهایی که دستی در درمان گیاهان دارویی دارند باشد. این کتاب خالی از اشکال نیست، مؤلف چشم امید به راهنمایی‌های اساتید و پیشکسوتان در این رشته داشته که با ارشاد خود، اشکالات این کتاب را هرچه بهتر رفع نماید.